

עלון דברי תיים לחג השבועות

"זמן מתן תורתנו"

על השאלה הידועה מדוע שבועות נקרא "זמן מתן תורתנו" בעוד שהיה ראוי לקרותו "זמן קבלת תורתנו", ביאר החידושי הרי"ם מפני ש"זמן מתן תורתנו" היה רק פעם א', לפני אלפי שנים, ואילו "זמן קבלת תורתנו" לא פסק מעולם... כי בקבלת התורה חייב יהודי לעסוק מידי יום ביומו... החידושי הרי"ם

"זמשה עלה אל האלוקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי"

יש לפרש בדרך דרוש – דזה מה שהקב"ה דורש מאיתנו "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי" – כנשר הזה שנקרא "נשר" על שם שנוצותיו מזומנות והוא מתעטה בהם כל פעם מחדש – כך גם יהודי צריך להיות מחונן בסגולה זו, להתנער בכל עת מצוא מקליפות וזוהמא שנדבקו בו בעבר ולעטות מעיל צדקה חדש, כקטן שנולד. רק לא להיסחף במחשבות תוגה על מעשיו שקלקל ולשקוע בתהום היאוש חלילה. רק כך אפשר לקבל את התורה. רק על סמך תכונה סגולית זו קרא ה': "ואבא אתכם אלי"...

רבי משה מקוונין

המנהג להיות נעורים בלילה

יש לומר שמה שלומדים בליל שבועות הוא כדי להראות חביבות התורה! כי דרך כל החמדות ותענוגות העולם הזה, שבאות מתוך רעבון, – אדם שמרעיב עצמו, אוכל לתאבון, ולהיפך לפי רוב הרגילות – מתמעטת האהבה.

אמנם לא כן היא התורה, שהקב"ה נתן בה תבלין מיוחד, שכל שעוסקים בה ביתר שאת, מתרבה אהבה וחמדת התורה, כידוע. ולכן נוהגים להיות ערים בלילה הזה כדי להרבות את צמאוננו אל התורה הקדושה שאנו מקבלים בחג זה....

שפת אמת

טעם לאכילת מאכלי חלב

איתא בירושלמי שבכל הקרבנות כתיב "חטא" ובעצרת אין כתיב "חטא" וכתוב במסך "ושעיר אחד לכפר" ולא כתוב "חטאת", אמר הקב"ה כיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם.

והנה ידוע, שהענין שלא מזכירים לבעל תשובה את חטאיו, היא מהסיבה שאנו לא מסתכלים "מה היה", אלא "מה עכשיו", ובתור השתא אזלינן. וזאת לומדים מ"חלב" שמותר באכילה ושתיה אף שלכאורה יוצא מהדם של בהמה כמובא במס' נדה שדם נעכר ונעשה חלב, ולכאורה היה צריך לאוסרו, אך מכיון שהוא נהפך לדבר אחר, אז מותר.

וזה הסיבה שאנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות, להורות דבתר השתא אזלינן – אנו מסתכלים על המצב שנמצא בו האדם כעת, וכל העוונות מתכפרים!

המהרש"ם מברעזן

"רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא" [פסחים ס"ח] ומסביר רש"י שרב יוסף ביום טוב של שבועות אמר לאנשי ביתו, הכינו לי "עגלא תילתא" – עגל שלישי לבטן, שנולד השלישי, דמובחר הוא ביותר.

"זמשה עלה אל האלוקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל"

אמרו חז"ל: "כה תאמר" – בלשון הזה ובסדר הזה, "לבית יעקב" – אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה, "ותגיד לבני ישראל" – אלו האנשים, עונשים ודקדוקים פרש לזכרים דברים הקשים כגידים. וצריך ביאור דהלא משה רבינו נצטווה להגיד לכולם בלשון הזה, אי"כ מה שייד לנשים לשון רכה, ולזכרים דברים הקשים כגידין?

אלא, אין הכי נמי, לשניהם הוא דיבר אותו הדבר בלשון הזה, רק כל אחד הרגיש מה שהוא יכול להרגיש, וההסבר הוא כך: דאכן לנשים ולקטני הדעת, כשאומרים להם דברים אלו שהקב"ה קרב אותנו, והרים אותנו מכל העמים, כנשר יעיר קינו וכו' – עבורם הם דברי פיתוי. אבל לאנשים המבינים, יודעים שאין קבלה זו דבר קטן, ומקבלים על עצמם עול גדול ונורא להיות עבדי הקב"ה ולברר מלכותו בעולם...

משל למה הדבר דומה? למלך שלקח חתן לבתו, שומע החתן שמהללים ומשבחים את המלך, ועל גודל מלכותו והפלגת חכמתו, אז אם הוא חתן טיפש, הוא שמח ומרוצה, אבל אם הוא חתן חכם, הוא מתחיל לדאוג ונשבר לבו, מי אני שאהיה חתן המלך, וככל שמספרים לו יותר בשבחי המלך, נשבר לבו בקרבו כיצד יוכל להיות חתן של מלך כה גדול. הנמשל מובן, כי לאנשים בני דעת היו הדברים הנפלאים קשים כגידין...

שפת אמת

"ויאמר ה' למשה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבשו שמלותם"

כאן, בעת ההכנה לקבלת התורה, רמזה לנו התורה תכסיס מתכסיסי המלחמה ביצר הרע, שהיצר הרע מפתה לאדם: רק עוד היום שמע בקולי, והחל ממחר תתחיל להתקדש... ועל האדם להשיבו: לא! כי נהפוך הוא – היום אינני שומע בקולך, ומחר נראה, אולי אשמע לקולך אולי לא... "וקדשתם היום" – היום אני מתקדש בכל מחיר – "ומחר" אשקול ואדע מה לעשות....

הבית אברהם

"וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים"

אם נתבונן, נראה, שלפני מתן תורה לא מוזכר כלל שהיה לפידים, רק מוזכר שהיו קולות וברקים, והנה כאן מיד לאחר עשרת הדברות כתוב: "וכל העם רואים את הלפידים", ולמה הם לא הוזכרו עד עכשיו?

אלא התירוץ הוא: כי לפני מתן תורה היה אמנם קולות וברקים, אך הם כטבעם – קולות וברקים שעושים רעש גדול ומאירים ומיד מתנפצים והולכים להם, כאותם אנשים ריקניים שיודעים לצעוק ולעשות קולות עם פנסים וברקים, אבל בסוף מתברר שאין בהם כלום... אבל אחרי שכבר מקבלים את התורה, זהו כבר קולות מסוג אחר, זכו לקולות עם לפידים, הארה מתקיימת, כמו הלפיד שאישו נאחזת בשמן ובפיתילים...

רבי שמואל מסלונים

"וכל העם קואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק. ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלוקים"

היה הרבי מקוצק אומר בחריפותו: "וירא" – אפשר לראות, "ויגעו" – ואפילו אפשר להתנועע, ואעפ"כ "ויעמדו מרחוק" – ולהיות רחוקים מסיני ומתורה.... הרבי מקוצק

וכן מציינו בזיווג שנזדווג יהודה עם תמר, אשר כל תפארת מלכות בית דוד יצא ממנו, הוכרח שיהיה לסטרא אחרא חלק מה בהיותו נעשה דרך זנות, כמ"ש "יחשבה לזונה". ואלמלא נעשה כן, לא היה נעשה הדבר ולא היה יהודה לוקח אותה.

וכן ביעקב אבינו שהיתה מטתו שלמה ב"ב שבטי ישראל, הוכרח שיהיה נראה באותו הזיווג שמץ דבר שנראה כפיסול, במה שנשא ב' אחיות שעתיד הקב"ה לאוסרן, אף אם באותה השעה היו מותרות, עם כל זה נראה כשמץ פיסול בדבר, כיון שעתיד ליאסר. אלא הוכרח להיות כן להיות חלקו של הס"מ, שהיה לו באותו הזיווג.

ולכן בזיווג רות עם בועז, כדי שיגמר בשלימות ולא יקטרג עליו הס"מ, רצתה לעזור את ענינו בהיות נעשה בדרך קצת מה של פריצות, כי זה חלקו מכל עמלו.

א.ה. יש להוסיף בענין זה מה ששמעתי טעם למה שמסופר בגמ' על אמורא א' שהיה רגיל לומר לפני שיעורו מילתא דבדיחותא, והיינו מאותו טעם כדי ליתן לס"מ איזה חלק להיאחו בו, ולא יקטרג.

ולפי זה יש לדרוש מה שאמר שלמה המלך ב"אשת חיל": "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", דהנה בכל אדם אם יתחיל לפתוח בדברי תורה מיד, אז יש חשש שהשטן יקטרג, ועל כן צריך להקדים לזה מילתא דבדיחותא, אמנם אשה שלומדת תורה, לא צריכה להתחיל במילתא דבדיחותא, שהרי השטן לא יקטרג, שהרי אינה מחוייבת בלימוד תורה, וממילא יכולה להתחיל מיד בדברי תורה.

וזהו "פיה פתחה בחכמה" – שיכולה לפתוח מיד בדברי תורה, ולא צריכה לפתוח במילתא דבדיחותא, וזאת מדוע? משום ש"תורת חסד על לשונה" – התורה שלומדת היא בתורת חסד, ואינה מחוייבת בדבר, ועל כן השטן אינו מקטרג על זה.

אגרת שמואל

סיפור השבוע

רבי שלמה מולכו היה נצר לאנוסי פורטוגל וסופר בחצר המלך. כאשר ביקר דוד הראובני בחצר מלך פורטוגל, התעורר לשוב אל דת אבותיו, ומל עצמו במו ידיו. בהימולו זכה לרוח טהרה ופקיחת עיניים בתורה, נטש את מנעמי חצר המלכות והצליח לחמוק מפורטוגל. הגיע לאיטליה ושימעו יצא לתהילה, כי היה כמעין המתגבר בתורה, אף הדפיס כ"ב דרשות על הגאולה על פי חכמת הנסתר בספרו: "המפואר". הוא התקבל אצל האפיפיור ודרש ממנו להפסיק את רדיפת האנוסים ולאפשר להם לשוב לדת אבותיהם. פגש במרן הבית יוסף, ועורר את העם לתשובה שתקרב את הגאולה. השפעת דבריו גדלה לאחר שחזה את השיטפון שהציף את רומא, ואת רעידת האדמה שזיעזה את פורטוגל. דרשותיו עוררו גם רבים מהאנוסים שהעזו לשוב בגלוי לכור מחצבתם, והאינקבויציה אסרה אותו ודנה אותו למיתה. האפיפיור, שהושפע ממנו עמוקות שלח לחלצו מן הכל, אבל רבי שלמה מולכו לא פסק מפעילותו. יכול היה לעבור לממלכה העותומנית הסמוכה ולקבל את חסותה, להימלט ממלתעות האינקבויציה האכזרית. אבל הוא הוסיף להלהיב את העם ולקרוא לתשובה. שלוחי האינקבויציה באו בעיקבותיו ואסרוהו. העמידוהו למשפט והציעו לו להציל את חייו אם יתנצר. אמר בגאון: הרי כבר נמנית על בני אמונתכם וזכיתי להבחין בכזבה ולבוא לדת האמת! ראוי הוא בורא עולם יחיד ומיוחד, שנמסור למענו את נפשנו בשמחה! ובקריאת "שמע ישראל" הועלה על המוקד, הי"ד.

חג שמח!

יוצא לאור לרפואה שלמה יעקב בן אסתר נ"י.
לקבלת הגליון באימייל נא לשלוח אימייל ל

kosssover@gmail.com

והסביר את עצמו ואמר: "אי לאו האי יומא" – אם לא אותו יום של מתן תורה שבשל כך זכיתי ללמוד תורה, "דקא גרים" – שנתרוממתי, "כמה יוסף איכא בשוקא" – הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ואז מה היה ההבדל ביני לבינם...

אך בעל הקדושת ציון מבאבוב נתן כאן הסבר שונה ומיוחד, וזאת באמצעות הקושיא שכולם שואלים: שלכאורה צריכים להבין איך רבי יוסף התפאר בתורתו ואמר דבר הנראה כגאווה?

אלא ההסבר יובן ע"פ דברי המפרשים ששואלים: איך יתכן שאדם יקיים כל התרי"ג מצוות, הרי יש מצוות הנוהגות רק בחלק מסויים מעם ישראל, כגון מצות פדיון הבן, שנוהגת רק אצל ישראלים ולא אצל כהנים ולווים. ויש מצוות הנוהגות רק בתנאים מסויים, כגון מצות יבום וחליצה, שנוהגת רק כאשר "ישבו אחים יחד ומת אחד מהם ובן אין לו", וכיוצא בזה.

ותירצו דיש בזה ג' דרכים אשר בהם יכול להיחשב לאדם כאילו קיים כל התרי"ג מצוות: א' על ידי גלגול, שנשמתו חוזרת לעולם בגוף אחר, פעם אצל החלק של העם שנוהג בו המצוות החסירות לנשמתו, ופעם אצל מי שיהיה לו כל התנאים הצריכים לקיום המצוות החסירות לנשמתו, וכדומה. ב' כאשר יתנהג באהבה ובאחזה עם בני אדם, כי על ידי האחדות נחשבין כל ישראל כנפש אחת, וממילא, כשזה מקיים מצוה זו וזה מקיים מצוה זו, הרי כאילו כל אחד מקיים כל המצוות. ג' ע"י לימוד התורה של כל מצוה ומצוה, כמאחז"ל: כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו'.

והנה, בעת מתן תורה היו כל ישראל באחדות ואהבה, כמו שכתוב "ויחן שם ישראל נגד ההר" כאיש אחד בלב אחד, כי האחדות היתה ההכנה לקבלת התורה. וא"כ זאת הכוונה בדברי רב יוסף "אי לאו האי יומא" – שקיבלנו את התורה והיינו באחדות ולמדתי תורה של כל מצוה ומצוה, "דקא גרים" לי כאילו קיימתי כל התרי"ג מצוות כבר בפעם הזאת שנבראתי, אזי, "כמה יוסף איכא בשוקא" – מי יודע כמה פעמים היתה נשמתי צריכה לחזור ולהתגלגל לעולם בגופם של אחרים...

הקדושת ציון מבאבוב

"ויהי בשכבו וידעת את המקום אשר ישכב שם ובאת וגלית מרגלתי ושכבת" (מגילת רות)

וכתב באגרת שמואל: והנה יש בזה ספק איננו קטן, כי אם גדול ועצום עד מאוד, לזה בראותינו נעמי הכשירה יועצת לרות כלתה, פועל מגונה כזה, הכוונה יעשה לכלתה, ללכת לשכב מרגלות בועז...הלא טוב היה לה להעשות ולגמור הדבר ע"י אמצעים חשובים רבים ונכבדים. ואם מה יצא הדבר שיזדווג, במעט השתדלות היה הדבר נגמר, כי היא מלאכת ה' להיות מזווג זיווגים, ומה הגיע אליה לעשות הדבר באופן הבלתי ניאור לכל? לכן אני אומר כי התירוץ הנראה לי בקושיא זו הוא, כי נעמי כבר ידעה, כי דוד המלך ראוי לצאת מבוועז הצדיק, ולכן ראתה נעמי כי מאחר שבזיווג הקדוש הזה עתיד לצאת ממנו שורש ישי וכל מלכות בית דוד, בהכרח הוא שיקטרג סטרא אחרא איזה קיטרוג עד שלא יבוא לידי גמר, על כן רצתה נעמי לסמות עיני הקטיגור בתת לו חלק מה בזה הזיווג, כדי שלא יקטרג עליו כלל, על דרך מה שצוה ה' ביום הכיפורים שבו כל ישראל קדושים ומתפללים וכו', לשלח את השעיר לעזאזאל, כי יש חשש שהשטן יקנא על קדושתם ויקטרג עליהם, לכן בזה שמשלחים השעיר, כאילו נותנים לו חלק באותו היום הקדוש, ומתפייס בזה, לפי שדרכו להידבק אל כל דבר שבקדושה לקטרג עליו.

ומאותו טעם, אמרו חז"ל: תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה שמא יזוק, כי לעולם השטן מתדבק אל מקום הקדושה, ואולי יזוק ממנו. ועל אותו דרך אמרו כי בגדיו של תלמיד חכם מתבלים במהירות, לפי שהשטן מתחכך בבגדיהם. וזה מקנאתו שמקנא בכל מי שמתנהג בענין קדושה וכל מגמתו לקטרג על כל דבר של קדושה.